

Kalvín k odpovědnosti za Boží stvoření

Lukas Vischer

Llyn White ve svém článku "Historické kořeny naší ekologické krize" z r. 1967 značnou část viny za krizi životního prostředí dává křesťanům a křesťanství. Navazuje na studie Maxe Webera dochází k názoru, že na stavu přírody se podepsala kalvínská etika se svým důrazem na píli a pracovitost, které vedou k většímu spotřebování zdrojů. Tyto názory vešly do obecného povědomí, přestože dnešní protestantské církve cítí za životní prostředí značnou odpovědnost. Jak se na environmentální problematiku díval sám Kalvín, naznačuje následující článek švýcarského teologa prof. Lukase Vischera (1926-2008).

JNe

Teologové, kteří se zabývají výzvami ekologické krize, často bez dlouhého zkoumání tvrdí, že Kalvín byl jedním z teologů, jejichž jediným zájmem je člověk, a při tom ztratili globální pohled na stvoření. Kalvín jako temný protějšek Františka z Assisi? Sotva by nějaké tvrzení mohlo být falešnější. Nic není Kalvínovi vzdálenější než představa, že by člověk byl povolán k tomu, aby si vytvořil "svůj vlastní svět", a to na úkor přírody.

Stvoření jako velké umělecké dílo

Stejně jako nelze o člověku uvažovat odděleně od Boha, nelze na něho pohlížet ani odděleně od ostatního stvoření. Bůh, který ho stvořil a vůči němuž se nachází v neoddelitelném vztahu, je tvůrcem všech věcí. Člověk je součástí tohoto stvoření. Prožívá svou závislost na Bohu ve stvoření, které ho obklopuje.

Hned na začátku své Instituce Kalvín mluví o tom, že Boží sláva ve stvoření září. Stvoření je umělecké dílo, k němuž máme přistupovat s úžasem a bázní. Vše je dobře uspořádáno.

Bůh ve svém tvoření je stále činný

Kalvín však nevelebí jen první akt stvoření, nýbrž Boží stálou činnost v Universu (ve vesmíru). Bůh zůstává při díle. On sám mistrovské dílo, které stvořil, řídí. Nic se neděje náhodou, vše je působeno Boží prozřetelností. Všechno, co člověk může udělat, je v podstatě Božím dílem. Ať jsme jakkoli usilovně pracovali, to, co jsme udělali či čeho jsme dosáhli, je díky Němu. Bez jeho požehnání by veškeré naše úsilí bylo k ničemu.

Tento pohled na Boží aktivní a bezprostřední přítomnost je pro Kalvína zásadní. Při každém kroku, který člověk udělá, je v Božích rukou. Vědomí této skutečnosti se promítá do vztahu ke stvoření. I když se zdá, že se stvoření řídí svými vlastními zákony, je podrobena Bohu.

Naše závislost na Bohu je patrná zejména v naší závislosti na potravě. Ta není samozřejmostí, ale je a zůstává Božím darem. Země je nastavena tak, aby potravu měli všichni. Boží péče se vztahuje i na zvířata.

Člověk jako středobod

Je pravda, že Kalvín považuje lidi za "středobod" stvoření. Říká: "Víme, že svět byl stvořen především kvůli člověku." Bez okolků označuje člověka za nejvyššího a nejuctyhodnějšího v celém stvoření, za nejcennější okrasu Země.

Kalvínovo chápání přírody a jejích zdrojů není utilitární. Stvoření má v první řadě vzbuzovat naši vděčnost. Bůh stvořil Zemi k naší radosti. - Není pochyb o tom, že zvláštní postavení člověka znamená také určitý nárok na panování (ovládání). To však v žádném případě neznamená libovůli v jednání se stvořením. Právě to, že svět byl stvořen se zvláštním zřetelem pro člověka, znamená pro něho zvláštní odpovědnost za svět.

A především si člověk musí být vědom, že tento svět je pro něho jen místem dočasného přebývání. Žije zde v očekávání budoucího života. Srdce křesťana je tak zaměřeno na Boží budoucnost, čímž bezděčně vytváří odstup od tohoto světa. Jak přichází do našeho vědomí význam budoucího života, nemůžeme stejný význam přikládat tomuto světu.

Toto zaměření na budoucí život má také vliv na vztah ke stvoření. Aniž by to vedlo k pohrdání pozemskými věcmi (před ním Kalvín opakovaně varoval), znamená to osvobození od posedlosti hmotnými statky. To je základem pro 'střízlivý, spravedlivý a svatý' život v tomto světě.

Bůh dává bohatě, ale pro přiměřené užívání

Bůh je velkorysý. Dary stvoření jsou nám k dispozici v hojnosti. To však neznamená, že se jimi může plýtvat či že mohou být promrhány. Protože to jsou Boží dary, mají nesmírnou hodnotu a vyžadují starostlivé zacházení. Tím, jak je používáme, vyjadřujeme úctu Stvořiteli. Podobně jako touha mít stále více a více, chamtivost či hromadění je hříchem i plýtvání, marnotratnost. Přijímáme, co nám původně nepatřilo, a urážíme Dárce, zacházíme-li s tím svévolně. "Dohled nad zahradou byl svěřen Adamovi, aby nám ukázal, že smíme mít věci, které Bůh nám dává, ovšem pod podmínkou, že je budeme užívat skromně a v rozumné míře a budeme se starat o to, co zůstane. Plýtvání je také proto trestuhodné, protože připravuje naše bližní o dary, které jim náležejí." Kalvín sám žil v co největší skromnosti.

Kalvín uznává schopnost lidského ducha vytvářet něco nového. Bůh sám dal tento dar člověku, a ten jej smí užívat. "Duch člověka je úžasný nástroj to či ono objevit a stále dále objevovat." Kalvín se však nespokojuje s tímto zjištěním. Zásadní otázkou pro něho je, co je smyslem lidské vynalézavosti. Inovace nesmějí vést k tomu, že by se porušil řád přírody. Lidský život musí být charakterizován nenáročností a jednoduchostí. Kalvín odmítá nadbytečnou produkci. Touze po nových objevech je třeba nastavit meze. Máme "se spokojit s jednoduchým používáním, jak náš Pán nabízí".

Respekt je nutný zejména ve vztahu k zemi a k půdě. Půda se musí obdělávat pečlivě a prozíravě. Slouží nejen nám, nýbrž i našim potomkům, a proto nesmí být kvůli penězům nadměrně využívána. "Ať ti, kdo vlastní pole, sklízají plody tak, aby půda nebyla poškozována jeho nedbalostí. Ať každý zanechá svým potomkům půdu v takovém stavu, v jakém ji obdržel, případně ať jim ji předá ve stavu ještě lepším. Jde o toto: Zodpovědnost a pozornost vůči dobrým věcem, které nám Bůh dává, by nás měly natolik ovládnout, abychom vše, co máme, chápali jako součást Boží domácnosti. Pak se nikdo nebude chovat výstředně a zneužíváním ničit věci, které Bůh chce zachovat." Z těchto úvah vycházel Kalvín i při pohledu na starozákonního milostivé léto.

Kalvínův trvalý význam

Jak je pro dnešek důležité Kalvínovo svědectví? Co nám říká tváří v tvář současné sociální a ekologické krizi?

1. *Plnit Boží vůli.* Kalvín není ani otcem moderny, ani "temným tyranem", který podrobil Ženevu. Co ho skutečně motivuje, je snaha, aby aktuálně prožívaný život byl podřízen Boží vůli; jediné tak je člověk v plném smyslu člověkem. Kalvín si byl vědom změn, které provázely jeho dobu. Šlo mu však o to zvládnout to nové se zřetelem k Božím záměrům a k Jeho vůli. Zásadní otázkou je, jak je Boží jméno posvěceno a oslavováno v proměnách času. Kalvín by rozhodně bojoval jak proti každému systému, který by sociální nespravedlnost přijímal jako danou, tak i proti jakémukoli systému, který by snižoval Boží stvoření na objekt a oceňoval jeho vykořisťování lidmi.

2. *Omezení lidského osobního rozvoje.* Kalvínovo chápání člověka je velice důležité. Rozhodně se staví proti představě, že se člověk sám určuje a že je povolán k tomu, aby sám sebe rozvíjel. Bůh dává člověku prostor. Dělá ho bohatým, ještě než se narodil, jak to na jednom místě čteme. V tomto prostoru se člověk může a má rozvíjet. Zůstává však plně podřízen Bohu. Je závislý na Bohu Stvořiteli a zároveň i na stvoření, do něhož ho Bůh postavil. Má se spokojit s tím, co mu Bůh ve své dobrotě dává. Kalvín vyzývá dnešního člověka k tomu, aby našel cestu zpět k víře, kterou Bůh člověku uložil.

3. *Svědectví Starého zákona.* Přestože Kalvín byl zaměřen na Kristovo působení, jeho myšlení je ovlivněno do značné míry i starozákonními ideami. Stačí připomenout jeho kladné hodnocení přikázání světit sobotu. Je mu blízké to, co Starý zákon říká o stvoření, o Zemi, o půdě a o plodnosti. Vazba na zemi, která patří k starozákonnímu svědectví, se do značné míry v křesťanské tradici ztratila. Co Starý zákon říká o zemi a plodnosti, bylo již dříve součástí duchovního světa. Ustanovení Starého zákona o zacházení se Zemí postupně vybledla nebo byla transponována jen do duchovní oblasti. Kalvínovou zásluhou je, že starozákonní myšlení je nově předáno křesťanské církvi. Svázanost Izraele se Zemí a závislost člověka na Stvořiteli jsou nosné pilíře jeho teologie i praxe.

Přeložil a zkrátil Jiří Nečas